

Karpińska, Małgorzata

"Obraz Królestwa Polskiego w okresie konstytucyjnym, t. 1: Raporty Rady Stanu Królestwa Polskiego z działalności rządu w latach 1816-1828", do dr. przyg. i wstępem opatrz. Janina Leskiewiczowa, Franciszka Ramotowska, Warszawa 1984 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 76/3, 636-637

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

przedstawił powrót weteranów Legii do kraju po pierwszej abdykacji Napoleona oraz losy pozostałych we Francji do czasów „stu dni” żołnierzy polskich, z których w Reims i Soissons sformowano pułk piechoty oraz odtworzono dawny 7 pułk lansjerów, wywodzący się z pułku nadwiślańskiego. Oddziały te były się do końca pod Napoleonem, nawet po ostatecznej klęsce pod Waterloo (2 lipca 1815 roku w obronie mostu w Sèvres).

Druga część tomu obejmuje alfabetyczny słownik oficerów Legii, zawierający 636 nazwisk, najczęściej z przytoczeniem dat awansów i odznaczeń oraz odniesionych ran. Osobne załączniki dotyczą nadań orderów Legii Honorowej i Virtuti Militari, obsad oficerskich pułków Legii oraz ich etatów. Zestawienia te są niemal kompletne. Dopełnia pracę obszerny, liczący sto kilkadziesiąt nazwisk, słownik marszałków i generałów francuskich wymienionych w opisie działań Legii i formacji pochodnych oraz kalendarium najważniejszych wydarzeń militarnych i politycznych z lat 1797—1815. Całość wzbogacają mapy obszarów działań Legii i interesujący materiał ikonograficzny.

O wartości opracowania Kirkora stanowi rzetelna weryfikacja ogromu faktów, ważnych i mniej istotnych, składających się na dzieje formacji. Z dopełniających się dokumentów i pamiętników — niejednokrotnie niezgodnych ze sobą — autor z wielkim obiektywizmem wy dobył obraz bardzo szczegółowy i jednocześnie frapujący.

Kilka zastrzeżeń: szkoda, iż autor nie wykorzystał archiwalnych źródeł hiszpańskich, co wzbogaciłoby obraz działań Legii, opisywanych i ocenianych przez stronę nieprzyjacielską. Być może pewne szczegóły dałyby się jeszcze odszukać w archiwach niemieckich i rosyjskich. Marginalne potraktowanie opracowań historyków hiszpańskich można także uważać za zubożenie przedmiotu. Mapy dołączone do książki ukazują, z jednym wyjątkiem, tylko tereny działania Legii, bez zaznaczenia samych operacji bojowych, co znacznie zmniejsza ich poglądowość. Podobnie liczba ilustracji (zaledwie 8) wydaje się zbyt skromna wobec ogromu dzieła.

W. W.

Obraz Królestwa Polskiego w okresie konstytucyjnym, t. I: Raporty Rady Stanu Królestwa Polskiego z działalności rządu w latach 1816—1828, do druku przygot. i wstępem opatrz. Janina Leskiewiczowa, Franciszka Ramotowska, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984, s. 363.

Książka jest pierwszym z projektowanych dwóch tomów źródeł, które ukazać mają funkcjonowanie aparatu władzy i stan Królestwa Polskiego w okresie konstytucyjnym. Wybrano tu materiał ciekawy, ale i trudny do interpretacji ze względu na jego sprawozdawczo-biurokratyczny charakter: Raporty ogólne Rady Stanu. Były to sprawozdania rządowe zgodnie z konstytucją przedstawiane Sejmowi. Ukazują one obraz Królestwa Kongresowego w latach 1816—1828 w czterech przekrojach: pierwszy raport za lata 1816—1817 drukowano wspólnie jako druk luźny, a także w dzienniku sejmowym oraz w prasie, kolejny dotyczył 1818—1819 r. znany jest jedynie w rękopisie, dwa pozostałe, drukowane wspólnie, w związku z przekładaniem obrad sejmu, obejmują lata 1820—1823 i 1824—1828. Raporty powstawały na podstawie sprawozdań podległych Radzie organów, ostateczną ich redakcją zajmował się Kajetan Koźmian. Pisane były według podobnego schematu. Zgodnie z życzeniem Cesarza, aby Rada Stanu „przekazywała w swych raportach

tylko wyciąg najważniejszych danych z raportów wydziałów" (s. 20), dwa ostatnie mają charakter bardziej sformalizowany.

W publikacji pominięto exposés ministra spraw wewnętrznych i policji, poprzedzające czytanie raportów w Sejmie, ponieważ miały one charakter wprowadzający i nie zawierały istotnych elementów merytorycznych. Ze względów technicznych zaś pominięto (niestety) tabele uzupełniające Raporty.

Cenny pomysł przedstawienia łącznie wszystkich raportów ułatwia badania porównawcze w sprawach szczegółowych, przede wszystkim zaś dotyczące ogólnego obrazu Królestwa.

Wydawnictwo poprzedzono obszernym wstępem, wyczerpująco przedstawiającym ustawodawstwo o obowiązku przygotowywania Raportów. Omówiono także praktykę ich zestawiania, trudności ze zdobywaniem materiałów od komisji rządowych. Wstęp uzupełnia opis archeograficzny publikowanego materiału. Przydałaby się nieco staranniejsza korekta tej części tomu (np. nazwisko Aleksandra Kożuchowskiego pisane jest przez rz s. 11, przypis 32 na s. 15 jest niejasny, zaś na s. 21 powinno być 1829, a nie 1929 r.).

Raporty opatrzone starannymi i wyczerpującymi erudycyjnymi przypisami rzeczowymi. Ich przygotowanie wymagało od wydawców ogromnej i zapewne często bardzo żmudnej pracy. Ułatwiają one korzystanie z wydawnictwa zwalniając zainteresowanych od kłopotliwych dodatkowych kwerend.

Na drugi tom złożyć się mają uwagi izb sejmowych o Raportach. Pozostaje nadzieja, że tom ten ukaże się szybko i umożliwi całościowe wykorzystanie wydawnictwa.

M. K.

Małgorzata Willaume, *Drogi do niepodległości. Polskie i rumuńskie koncepcje polityczne i ich realizacja w latach 1837—1849*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa—Łódź 1984, s. 169.

Monografia ta wyróżnia się na tle bogatej, ale raczej przyczynkarskiej historiografii dotyczącej rumuńskiego ruchu narodowego oraz kontaktów polsko-rumuńskich w tej dziedzinie. Autorka koncentruje się na ogólnych modelach polskiego i rumuńskiego ruchu narodowego w latach 1837—1849, a więc w okresie najbardziej dynamicznych zmian i wielu ważnych wydarzeń w tej dziedzinie. W pięciu rozdziałach daje interesujące, oryginalne porównanie obydwu ruchów narodowych — ich odmiennych uwarunkowań i analogicznych dążeń. Na tym tle w sposób lakoniczny, ale pełny omówiła ważniejsze etapy współpracy polsko-rumuńskiej.

Porównanie to zostało wzbogacone gruntowną analizą świadomości narodowej ówczesnych Rumunów i Polaków oraz roli poszczególnych jej składników i wzajemnych relacji między modelami świadomości a programami ruchu narodowego.

Między obu ruchami narodowymi istniały i umacniały się znaczne podobieństwa w zakresie poszczególnych składników świadomości i programów narodowych, natomiast generalne cele i baza społeczna pozostawały odmienne. Pod tymi względami więcej podobieństw występowało między demokratami i radykałami obu ruchów.

Zastrzeżenia budzi twierdzenie autorki o „małej elastyczności” programu proponowanego Rumunom przez Hotel Lambert (s. 151). Dokładniejsze zanalizowanie działań i projektów tego ugrupowania w stosunku do krajów bałkańskich dostarcza dowodów, że w toku zmieniających się wydarzeń formułował on bardzo różne warianty rozwiązania. Początkowy postulat skupienia narodów bałkańskich wokół